

## РОМАН ДАШКЕВИЧ — ГЕНЕРАЛ-ХОРУНЖИЙ УНР

**Анотація.** Роман Дашкевич (1892-1975) — громадський, політичний і військовий діяч, генерал-хорунжий Армії УНР, організатор «Січей» та корпусу Січових Стрільців у Києві (1917), адвокат у Львові, після ліквідації січових організацій — організатор «Лугу» (1925), редактор, після війни емігрував в Австрію.

**Ключові слова:** Р. Дашкевич, Січові Стрільці, «Січ», «Луг», 26 артилерійська бригада, Бердичів.

26-ій окремій артилерійській бригаді (26 ОАБр, в/ч А3091, пп В3231), яка базується в Бердичеві, згідно Указу президента України №192/2019 від 6 травня 2019 року присвоєно почесне найменування «імені генерал-хорунжого Романа Дашкевича» та вручено стрічку до бойового знамена з почесною назвою.

Народився Роман-Микола Дашкевич 6 грудня 1892 року в містечку Тустановичі, тепер частина м. Борислава Львівської обл. в родині священника. Походив з давнього князівського роду Дашкевичів, відомого в Києві з XV–XVI ст.; з цього роду вийшов один з організаторів козаччини, черкаський староста 1514–1535 рр., Остафій Дашкевич; безпосередній предок Романа — скарбник (від 1769 р.) Галицької землі Руського воєводства Олександр Дашкевич — отримав у 1782 р. підтвердження свого дворянства від австрійської влади. Батько Романа — о. Іван де Корибут Дашкевич, парох у Тустановичах, був одним із засновників (1895) і багатолітнім головою читальні товариства «Просвіта».

Після навчання в початковій школі в Тустановичах, навчався в Українській державній чоловічій академічній гімназії в Перемишлі, яку закінчив у 1911 р. В цьому-ж році разом з Іваном Чмолюю вирушив у ознайомлювальну подорож Наддніпрянщиною, закінчив свою мандрівку в Криму. Побувавши в Моринцях, Каневі та Чернечій горі, юнаки ще більше утвердилися в необхідності боротьби за незалежну Українську державу.

В 1911–1914 рр. навчався на юридичному факультеті Львівського університету. В студентські роки брав активну участь в українському громадському та освітньому русі в Галичині, відразу з початком навчання очолив просвітній гурток при Львівській філії товариства «Просвіта», культурно-освітню комісію «Українського Студентського Союзу», входив до головної ради союзу.

На цей час припадає початок його довголітньої співпраці з Євгеном Коновальцем, з яким при філії львівської «Просвіти» заснували просвітній гурток, до якого залучили 70 студентів, які щонеділі виїжджали у села і виступали з доповідями у читальнях «Просвіти».

Після ухвали «Українського Студентського Союзу» розгорнути військовий вишкіл української молоді Роман Дашкевич вступив у 1912 р. до таємного стрілецького гуртка під проводом Івана Чмоли; у березні 1913 р. став кошовим «Повітової Січі» у Львові; а 24 січня 1914 р. — кошовим та головою воєнізованого товариства «Січові Стрільці II», організовував військовий вишкіл молоді [3, с.294]. В складі товариства був і жіночий відділ, яким командувала студентка Олена Степанів — майбутня дружина Дашкевича. У підпорядкуванні кошового було понад 300 стрільців, які склали присягу й отримали відзнаку «Воля або смерть!». Вже в цей час він проявив себе добрим організатором і дуже чутливою і жертвовною людиною: за власні кошти і кошти батьків, озброїв свій відділ, одягнув в однострої, очевидно так починалися Українські січові стрільці.

На початку Першої світової війни мобілізований (липень 1914) до армії австро-угорської імперії. У 1915 р., будучи старшиною артилерії австрійської армії, потрапив у російський полон й інтернований в Сибір та Забайкалля. Після Лютневої революції в Росії (1917) втік з табору військовополонених і дістався до Києва [1].

Коли українській державі загрожувала небезпека від московських більшовиків, галицькі українці виступають зі зброєю руках у її обороні. В листопаді 1917 р. «Галицько

– буковинський комітет» почав формувати з полонених австрійських українців військові частину, що одержала назву — Курінь Січових Стрільців.

13 листопада 1917 р. появилася відозва від «Тимчасової Головної Ради галицьких, буковинських і угорських українців», яка закликала вступати в ряди Січових Стрільців. Відозву цю підписали: І. Лизанівський, Г. Лисенко, Ф. Черник, М. Низкокклон, І. Чмола, Є. Коновалець, Р. Дашкевич.

Багато полонених австрійських українців вписались до Січових Стрільців. Вони втікали з різних концентраційних таборів — із Царицина, з Сибіру й Туркестану, — пробивались крізь збільшовичену Росію, поспішаючи до Києва, щоб тут стати до оборони батьківщини [3, с.385-386].

В січні 1918 р. було сформовано І курінь січових стрільців під командуванням Євгена Коновальця — найбільш боєздатну військову частину Центральної Ради, в якому Дашкевич став командиром Гарматної батареї і очолив Стрілецьку раду. У січні – лютому 1918 р. батарея брала участь в запеклих боях з червоноармійськими частинами, які рвалися до Києва, а в березні 1918 р. — у визволенні міста з-під більшовицької окупації. Після встановлення в Україні влади гетьмана Павла Скоропадського і роззброєння німецьким командуванням куреню, Дашкевич сформував стрілецьку батарею при Запорозькому гарматному полку, який розташовувався на Харківщині. Наприкінці серпня 1918 р. Роман Дашкевич командував гарматною батареєю у складі відновленого полку січових стрільців у м. Білій Церкві. Збройне повстання проти гетьмана П. Скоропадського почалося 16 листопада 1918 року виступом Січових Стрільців у Білій Церкві. У складі передового загону, який рухався на Київ, був бронепоезд під командуванням сотника Р. Дашкевича. 14 грудня Січові Стрільці ввійшли до Києва. Гетьман П. Скоропадський зрікся влади. Було відновлено Українську Народну Республіку [3, с.452].

У березні 1919 р. з утворенням Корпусу січових стрільців у м. Проскурові (тепер м. Хмельницький) у чині полковника командував Гарматною бригадою Армії УНР. Станом на 1919 р. Роман Дашкевич вже сформував повноцінну артилерійську бригаду для Січових Стрільців (4600 бійців та 70 гармат). Сформовані артилерійські підрозділи брали активну участь у Бердичівській наступальній операції Корпусу Січових Стрільців. Також ним було сформовано кілька батарей для інших військових частин: для 3-ї Залізної дивізії, Чорноморському кошу, «Запорізькій Січі» отамана Юхима Божка, а також два гарматні полки для Галицької армії.

За спогадами сучасників, артилерійські підрозділи, які формував Роман Дашкевич, воювали скрізь: «Два доволі добрі полки артилерії брали участь в облозі Львова, поодинокі батареї Січових Стрільців боролися у всіх поважніших боях на всій українській землі від Одеси, Харкова й Полтави через Чернігівщину й Волинь аж по Сян...» [4].

Бої за Бердичів.

Зранку 27 березня сили 1-го та 3-го полків Січових Стрільців з артилерійською підтримкою розгорнули перший наступ на Бердичів. У результаті вдалось захопити залізничний вокзал та західні околиці міста. Цілий день бої йшли зі змінним успіхом. Утім закріпитись на передмісті таки не вдалось. Січовим Стрільцям довелося відступати. Загальні втрати корпусу під час цієї операції становили 45 старшин і 127 стрільців.

Своєю чергою, більшовицькі сили укріпили свої позиції на околицях міста, підвозили резерв та призначили нового командувача оперативних дій із захисту Бердичева М. Щорса, який замінив Є. Бабина. М. Щорс прибув з Вінниці до Бердичева 27 березня. Наказ № 9 від 27 березня групи військ Київського напрямку свідчить, що більшовики доволі активно почали організовувати сили для оборони. Так, Я. Покусу, якому в районі Житомира підпорядковувались 16 стрілецький полк, Окрема кавалерійська дивізія та 22 червоний полк, було поставлено завдання перейти у наступ по лінії Житомир — Кодня, щоб відрізати шлях відступу сил Дієвої Армії УНР у напрямі на Бердичів. Я. Покус в оперативних діях повинен був підпорядковуватись М. Щорсу, який у цьому наказі значився як начальник бойового відрізка в напрямі на Рівне. М. Щорсу було поставлено

завдання втримати Бердичів, а після підходу сил Я. Покуса перейти в наступ для захоплення залізничного вузла — Шепетівки.

Для цієї операції М. Щорсу підпорядковувались 2-й Таращанський полк, 6-й, 9-й, 10-й, 21-й стрілецькі полки та 5-й кавалерійський полк. Найшвидше, поява цього наказу була продиктована вказівкою командувача Українського фронту В. Антонова-Овсієнка від 27 березня 1919 року командувачу групи військ Київського напрямку С. Мацілецькому. У цій вказівці зазначено, що зусилля ворога спрямовані на Бердичів. У зв'язку з цим чітко вказано: розвивати посилений наступ на Житомир з метою підтримки бердичівської групи; направити до Бердичева сили таращанського полку.

З вищезазначеного випливає, що успішні наступальні дії сил Армії УНР змусили більшовицьке командування істотно змінювати свої тактичні дії. Адже ще 24 березня наказом №7 групи військ Київського напрямку Є. Бабіну, який командував Житомирським відрізком фронту (9-й, 10-й, 21-й, 22-й стрілецькі полки, Волинський полк та 5-й кавалерійський полк), ставилось завдання взяти Житомир, продовжувати наступ на Коростень і Новоград-Волинський та Шепетівку і закріпитись на р. Случ. 28 березня у Бердичів прибули два батальйони таращанського полку, після чого, за словами О. Хмельницького: «когда они прибыли, положение изменилось к лучшему: петлюровцы были отогнаны. 29-го положение стало великолепным. Петлюровцы отошли на 35 верств».

Наступного дня бої на підступах до Бердичева продовжувались. Стрілецьке командування почало вести бої не по залізничних коліях, а розкидало сили по лісовій місцевості, полях та ярах, сподіваючись проникнути у тил. У результаті ввечері 29 березня Січові Стрільці почали домінувати. О. Хмельницький пише, що сили М. Щорса втримували Бердичів з останніх сил. Вирівняв ситуацію прибулий вночіще один більшовицький батальйон. На думку М. Щорса, у тих умовах істотно ситуацію могла б змінити червона дивізія. Попри її відсутність, на 30 березня більшовикам вдалось зупинити наступ сил стрілецького корпусу та не допустити приїзду сил Дієвої Армії УНР із району Житомира.

Щодо дій більшовиків, то М. Безручко зазначив, що у цей критичний момент вони швидко задіяли резерв, який разом з активністю бронепотягів, уможливив втримат Бердичів. З 30 на 31 березня штаб корпусу, налагодивши зв'язок зі штабами полків і відкоригувавши тактичні дії, вирішив тими самими силами продовжувати наступ на Бердичів. Крім того, Корпус Січових Стрільців отримав значні людські поповнення — кілька тисяч галичан-добровольців, що прибули до Армії УНР згідно з домовленістю між С. Петлюрою та командуванням УГА. 1 квітня Січові Стрільці після сильної артилерійської атаки пішли в наступ і вдруге вступили у місто. Як і першого разу, їм вдалось опанувати передмістям та станцією Бердичів. Утім укомплектовані галичанами курені відмовились битись з більшовиками і самочинно залишили позиції, змусивши й інші підрозділи відступити.

Цього разу більшовицькі частини не тільки відбили стрільців, але і почали їх переслідувати. За даними М. Безручка, 1-й полк відійшов до с. Лісна Слобідка, що приблизно у 25 км від Бердичева, а 3-й полк — до с. Демчин. Загалом втрати особового складу стрілецьких полків, порівняно з першим наступом, були ще більші.

Після відступу командування Корпусу Січових Стрільців вирішило усіма відведеними для цієї операції силами повести наступ. Зокрема, 5-й полк перевели до містечка П'ятки, що приблизно розташоване в 20 км на північний захід від Бердичева. Полку було наказано провести наступ на с. Слободище, що за 9 км на східвід П'яток, а потім ворогу вдарити в тил. Кінний дивізіон Ф. Бориса повинен був підтримувати праве крило Січових Стрільців та допомагати 1-му полку.

Зранку 2 квітня розпочався третійна ступ на Бердичів. На 12 год 1-й та 3-й полки після артилерійського обстрілу підійшли до передмістя. У той час 5-й полк підійшов до с. Райки, що на північному заході, приблизно у 15 км від Бердичева. Проходячи повз Райки,

на полк раптово напала більшовицька піхота. У результаті особовий склад 5-го полку був позбавлений зв'язку з командуванням і в паніці швидко почав відступати. Частині полку вдалось відступити, а решта потрапила в полон, втопилась в озері та була обстріляна. Розгром 5-го полку призвів до відступу усіх сил наступу. 1-му полку вдалось відірватись від ворога, а 3-й полк потрапив у важке становище під с. Демчин. Усе ж таки 3-му полку, командування яким почав здійснювати начальник штабу Корпусу Січових Стрільців Б. Сулковський, під прикриттям бронепотягів вдалось відірватись. За спогадами Р. Дашкевича, втрати корпусу у цій операції становили близько 1500 стрільців. М. Безручко, оцінюючи цю операцію, відзначив: «щодо опанування Бердичева, треба сказати, що сил для його оволодіння Січові Стрільці мали досить. Треба було одразу застосувати до боротьби всі сили, а не вводити їх до бою поступово. План для атаки третьої прийнятий був ризикований, хоч добрий, але прийнятий був запізно, безперечно Бердичів був би взятий, ворог не встиг би скупчити резервів».

План командування Армії УНР не вдалось реалізувати. Корпус Січових Стрільців разом з силами Північної групи, тримаючи оборону, почав відступати на захід [1].

На початку грудня Корпус саморозпустився, і Р. Дашкевич разом з багатьма вояками Армії УНР опинився в еміграції (в Чехословаччині та Австрії). Тут написав нарис «Початки Українських січових стрільців» та під псевдонімом Р. Давний — книгу «Про Січових Стрільців», які є першими оглядами історії цього збройного формування. На весні 1920 р. в Відні брав участь у засіданні Стрілецької ради Корпусу Січових Стрільців, де Євген Коновалець виклав план створення Української військової організації (УВО). Дашкевич взяв участь в утворенні УВО, в поширенні її діяльності на землі Галичини, яка була окупована Польщею. 14 липня 1920 р. у Відні одружився з Оленою Степанів, у подружжя народився син Ярослав, згодом відомий історик (13.12.1926 – 25.02.2010).

За завданням УВО у 1921 р. переїхав до Львова для закінчення правничих студій. У 1921 р. закінчив навчання на юридичному факультеті Львівського університету. Тут у 1922 р. здобув ступінь доктора права.

Однорічну судову практику відбував у повітових судах та Окружному суді Львова (18.10.1922 – 18.10.1923). Стажування, як кандидат в адвокати, проходив у канцелярії відомого адвоката Лева Ганкевича (1923–28) з правом бути оборонцем у кримінальних справах (від 29.09.1926).

Свідоцтво голови апеляційного суду у Львові про складання адвокатського іспиту і підписання присяги адвоката Роман Дашкевич отримав 17 грудня 1928 р. Спочатку працював в адвокатській канцелярії Лева Ганкевича, а згодом відкрив власну адвокатську канцелярію. Професійну діяльність адвоката поєднував з активною громадсько-політичною.

Згідно з програмними завданнями УВО, у 1921–22 рр. відновив діяльність українського спортивно-протипожежного товариства «Січ», його обрали кошовим товариства «Повітова січ», був видавцем та відповідальним редактором відновленого видання «Січові вісти» (1922–24). Заборона польською владою (травень 1926) діяльності товариства «Повітова січ» змусила його шукати нові організаційні форми патріотичного виховання української молоді. Завдяки його зусиллям створено парамілітарне товариство «Луг» (1926), яке стало діяльною організаційною формою патріотичного виховання молоді в умовах жорсткого окупаційного режиму, проведення шовіністичною польською владою агресивної політики, спрямованої на полонізацію українського населення. За активну українську громадську діяльність польська влада неодноразово висувала проти Р. Дашкевича звинувачення щодо «порушення громадського спокою» за виступи на вічах Української радикальної партії.

За твердженням сина Ярослава, заробіток від адвокатської діяльності витрачав на забезпечення товариства «Луг». Його активна українська громадська діяльність, а також фахова адвокатська діяльність, яка в переважній більшості була пов'язана з захистом

українців — членів лугових організацій, учасників радикальних віч, детально описувалася в тогочасній українській пресі Галичини.

Упродовж липня – жовтня 1925 р. відбувався судовий процес над Романом Дашкевичем, Остапом Павловим, Матвієм Стаховим та Іваном Копачем, яких звинувачували в порушенні громадського спокою на вічах Української радикальної партії. Романа Дашкевича, зокрема, звинувачували в тому, що у виступі на вічі він вказав на недостатність свободи преси, на несправедливе правління державних органів, а найбільшим злочином було те, що він закликав до сильної організації Української радикальної партії з метою боротьби проти несправедливості польської влади. Захисниками його на цьому процесі були адвокати Лев Бачинський, Степан Брикович, Іван Волошин, Лев Ганкевич, Іван Кіцула та Іван Новодворський, які домоглися виправдального вироку.

У жовтні 1926 р. адвокат Роман Дашкевич вийшов з Української соціалістично-радикальної партії (УСРП), у зв'язку з незгодою підпорядкувати «Луг» партійній організації. Був видавцем і редактором нового часопису «Вісти з Лугу» (1926–1939), органу товариства «Луг», перше число якого вийшло 25 липня 1926 р. Станом на 1929 р. у Галичині налічувалося понад 800 осередків, однак після хвилі репресій 1930 р. залишилося приблизно 500, які охоплювали майже 50 тис. членів.

Старанням Р. Дашкевича видані посібники, зокрема «Підручник для руханково-пожежних Січей та Лугів» (1926), в якому автори так описували місію товариства:

«Луг» має викоринити підле почуття рабства, а молодих людей виховати в гордих членів української нації, гордих за свою культуру, свою історію, свої змагання... має виховати українську несвідому масу в українську націю».

Р. Дашкевич багато зробив для збереження та розбудови «Лугу», очолив його головний орган — «Великий Луг», став ініціатором та організатором проведення щорічних крайових та повітових лугових свят-фестин. Як видавець і редактор часописів «Січові вісти», а потім «Вісти з Лугу», був автором більшості матеріалів організаційного й ідейного характеру; спогади про визвольні змагання, статті про стан і перспективи розвитку лугових організацій публікувалися в цих виданнях.

З початком Другої світової війни залишив (26.09.1939) Львів та виїхав на територію Польщі, яка була окупована німцями й другу свою еміграцію (в період встановлення радянської влади у Львові – 1939–1941) Роман Дашкевич перебував в містечку Риманові. У 1941–43 рр. перебував в окупованому німцями Львові, де працював за своїм фахом — адвокатом на підставі тимчасового дозволу, який був виданий 18.10.1941 р. відділом юстиції Генерального Губернаторства дистрикту Галичина.

Наприкінці 1943 р. почалася третя і вже остаточна еміграція Романа Дашкевича — через містечко Риманів до табору переміщених осіб в Австрії — Гізінген, Ляндек, Куфштайн. Попри важку працю на текстильній фабриці, за його ініціативи українська громада зорганізувала у травні 1945 р. культурно-релігійне Товариство св. Андрея ім. митрополита Андрея Шептицького, головою якого в 1946–50 рр. був Р. Дашкевич.

У 1950 р. поселився в таборі для переміщених осіб у м. Куфштайні, після ліквідації якого залишився жити в цій місцевості. Займався пасічництвом та продовжував брати участь у житті української громади, читав лекції з історії українським дітям у школі, підтримував зв'язки з представниками уряду УНР в екзилі та послідовниками УВО — ОУН, вів чисельне листування.

Написав спогади «Початки Українських Січових Стрільців» та «Артилерія Січових Стрільців у боротьбі за Золоті Київські ворота», які у 1950-х — на початку 1960-х років публікували діаспорні часописи «Народна воля» (США) та «Вільне слово» (Канада).

В еміграції нагороджений Державним Центром УНР в екзилі «Хрестом Симона Петлюри» (приблизно 1936–1937 р.) та Президентом УНР в екзилі «Воєнним Хрестом Армії УНР» (25.09.1960 р. №14). Романові Дашкевичу було присвоєно звання генерал-хорунжого Армії УНР.

В Австрії Роман Дашкевич залишався до кінця життя, помер 11 січня 1975 р., похований у місті Куфштайні.

15 червня 2008 р. у соборі Святого Юра у Львові українська громадськість прощалася з генерал-хорунжим Армії УНР, адвокатом Романом Дашкевичем, останки якого перевезли на Батьківщину з австрійського містечка Куфштайн через 33 роки після його смерті. Того самого дня прах генерал-хорунжого поховали на Личаківському кладовищі на полі почесних поховань [2].

#### **Література та джерела:**

1. Бій за Бердичів (1919) [Електронний ресурс] — Режим доступу: [https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D1%96%D0%B9\\_%D0%B7%D0%B0\\_%D0%91%D0%B5%D1%80%D0%B4%D0%B8%D1%87%D1%96%D0%B2\\_\(1919\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D1%96%D0%B9_%D0%B7%D0%B0_%D0%91%D0%B5%D1%80%D0%B4%D0%B8%D1%87%D1%96%D0%B2_(1919))
2. Петрів М.Й. Адвокат, генерал-хорунжий УНР Роман Дашкевич (до 140-річчя від дня смерті) / М.Й. Матюх. — Юридичний журнал, 2015. — № 1 (151) — с. 122–127.
3. Крип'якевич І. «Історія українського війська» (від княжих часів до 20-х років ХХст.) / І. Крип'якевич, Б. Гнатевич, З. Стефанів, О. Думін, С.Шрамченко. — Львів: «Світ», 1992. — 702 с.
4. 26 артилерійська бригада генерал-хорунжого Романа Дашкевича [Електронний ресурс] — Режим доступу: <facebook.com/1272968586100069/photos/p.2405952736134976/2405952736134976/>